

Memorandum n.a.v. verkiezingen 2024

Beroepsvereniging Vlaamse Gebarentaaltolken (BVGT):

De status van tolken VGT-X in Vlaanderen

Organisatie: Beroepsvereniging Vlaamse Gebarentaal Tolken VZW (BVGT VZW)

Ondernemingsnummer: 473893005 - RPR

Contact: Team Lobby - lobby@bvgt.be

Website: <https://bvgt.be/>

Instagram: bvgt007

Facebook: <https://www.facebook.com/BVGT007>

Inleiding

Het beroep 'Tolk Gebarentaal' bestaat al sinds de jaren '80. Door de jaren heen is niet enkel de benaming, maar eveneens de inhoud van het beroep enorm geëvolueerd: van "helpers" van dove mensen naar taalprofessionals die betaald worden voor hun werk. Sinds eind jaren '80 verenigen tolken Vlaamse Gebarentaal (VGT) zich in een beroepsvereniging met als doel het beroep verder te professionaliseren. De BVGT vzw, Beroepsvereniging Vlaamse Gebarentaal Tolken, bestaat in haar huidige vorm sinds 2009.

Tolken VGT-X¹ zorgen dagelijks voor een vlotte communicatie tussen gebarentaligen en/of niet-gebarentaligen in alle domeinen van de samenleving (vb: onderwijs, werk, privé-situaties, cultuur, justitie...). Dat doen ze door te tolken tussen het Nederlands en VGT of tussen VGT en een andere gesproken taal of gebarentaal(variant). Naast het tolkwerk dat door horende tolken wordt uitgevoerd zijn er sinds juni 2023 in Vlaanderen ook gediplomeerde dove tolken. Zij tolken bijvoorbeeld op televisie, voor doofblinde personen, voor dove personen met een verstandelijke beperking of dove anderstaligen. Dove tolken kunnen individueel werken of in team met (een) horende tolk(en) VGT-X.

De BVGT ijvert voor een verdere professionalisering en betere werkomstandigheden voor tolken VGT-X aan de hand van lobbywerk, belangenbehartiging en sensibilisering. Daarvoor werken we nauw samen met partnerorganisaties, de betrokken overheden (Onderwijs, Werk, Welzijn), de dovengemeenschap en het brede publiek. Daarnaast willen we als organisatie een vangnet zijn voor alle collega-tolken die met hun vragen en bezorgdheden bij ons en bij elkaar terecht kunnen².

Als beroepsgroep moeten wij steeds mee evolueren met maatschappelijke evoluties. De coronacrisis heeft ons beroep zichtbaarder gemaakt - wat zeker positief is -, maar heeft ook vele pijnpunten blootgelegd. Daardoor staan we als beroepsgroep voor nieuwe uitdagingen, maar tegelijkertijd zien we ook nieuwe mogelijkheden. Met dit memorandum n.a.v. de verkiezingen van juni 2024 willen we de huidige situatie schetsen en een aantal pijnpunten blootleggen. Daarna gaan we over tot enkele actiepunten en aanbevelingen³.

¹ Andere mogelijke termen: Tolken VGT-NI of tolken Vlaamse Gebarentaal (VGT). Wij gebruiken hier de term Tolk VGT-X als koepelbegrip voor alle gebarentaaltolken in Vlaanderen, zowel horend als doof.

² Zie website: www.bvgt.be (rubriek: BVGT)

³ Eind 2018, n.a.v. de verkiezingen in mei 2019, stelde BVGT ook al een ambitiesnota op.

Knelpunten van het beroep Tolk VGT-X

1. Tekort aan tolken

Het nijpende tekort aan beschikbare (voltijdse) tolken VGT-X is al langer een belangrijk knelpunt. Er zijn in Vlaanderen heel wat mensen die een diploma 'tolk Vlaamse Gebarentaal' bezitten. Toch is het aantal actieve tolken de laatste jaren gedaald van 182 in 2017 naar 169 in 2022. Van 2013 tot 2022 studeerden 76 nieuwe tolken af, maar waren er ook 96 tolken die hun activiteit stopzetten. De uitval van tolken is op dit moment dus groter dan de toename. Bovendien bestond 8% van het tolkenbestand in 2022 uit 60-plussers. Wanneer deze groep binnenkort met pensioen gaat, zal dit opnieuw een negatieve impact hebben op het aantal beschikbare tolken⁴.

De meeste tolken VGT-X tolken in bijberoep. Daardoor zijn ze enkel buiten de werkuren van hun andere job beschikbaar of in het weekend en tijdens vakantieperiodes. Het aantal tolken in hoofdberoep - die meer uren kunnen tolken en zich veelal flexibeler vrij kunnen maken - is relatief klein (44 tolken die in 2022 meer dan 700 uur presteerden). De grote financiële onzekerheid en het slechte statuut zorgen er nog steeds voor dat maar weinig tolken de overstap maken naar zelfstandige in hoofdberoep. Als we meer tolken kunnen aanmoedigen om te tolken in hoofdberoep zou het tekort aan tolken kunnen afnemen. De inspanningen van de vorige legislatuur (zie punt 2. verloning) waren alvast een eerste stap in de goede richting. Om het stijgende tekort verder een halt toe te roepen zijn er echter verregaande structurele maatregelen nodig.

In 2019 organiseerde de BVGT een bevraging n.a.v. het nijpende tekort aan actieve tolken VGT-X en de knelpunten in het werkveld. In het rapport: "Op het kruispunt van professionalisering: De weg naar een volwaardig statuut voor tolken Vlaamse Gebarentaal" vindt u de uitgebreide resultaten van deze enquête terug.

Anderzijds stellen we vast dat de vraag naar tolken vanuit dove tolkgebruikers de laatste jaren systematisch blijft stijgen in alle domeinen (Onderwijs, Welzijn en Werk).⁵ De verschillende subsidiërende overheden hebben de laatste jaren meer budget en tolkuren vrijgemaakt voor dove personen in Vlaanderen. Dat is een positieve evolutie, maar het geeft dove personen ook een vals gevoel van toegankelijkheid. Er is immers een grotere vraag naar tolken VGT-X dan het aantal beschikbare tolken om opdrachten in te vullen. Als er geen tolk gevonden wordt voor een bepaalde opdracht blijft de dove persoon dus in de kou staan.

⁴ Zie jaaroverzicht CAB Vlaanderen 2022: <https://www.cabvlaanderen.be/cab-in-cijfers/>.

⁵ Aangevraagde tolkuren in 2022 i.v.m. 2021: stijging van 18,6 % (Welzijn), 5,27% (Werk), 24,64% (Onderwijs) <https://www.cabvlaanderen.be/cab-in-cijfers/>

Ook de aanvragen voor de niet-gesubsidieerde opdrachten (tolken voor derden) stijgen. Er is een toenemend bewustzijn bij organisaties en diensten om hun evenementen toegankelijk te maken. Dat kan natuurlijk alleen maar toegejuicht worden, maar het verhoogt de druk op de al te kleine poule tolken nog meer. In februari 2023 werd door de BVGT en het CAB Vlaanderen een enquête verspreid onder alle tolken VGT-X rond het tolken voor derden. Het doel van de bevraging is om een beter beeld te krijgen van de getolkte uren die buiten de gesubsidieerde uren van de overheid vallen (vb: tolken voor (overheids)organisaties, ziekenhuizen...). Op dit moment analyseert het CAB de resultaten van de bevraging. Het afgewerkte rapport wordt later bezorgd.

Van september tot november 2023 werd op vraag van Doof Vlaanderen vzw, Tenuto vzw en BVGT vzw ook een onderzoek gestart naar de duurzaamheid van het beroep tolk VGT-X. Dat onderzoek wordt uitgevoerd door Dr. Isabelle Heyerick (Trinity College Dublin). Het onderzoek wil o.a. nagaan wat de oorzaken zijn van het feit dat er momenteel niet voldoende tolken VGT-X beschikbaar zijn om aan de vraag te voldoen. De volledige analyse van de bevraging zal gebeuren vanaf januari 2024. Zodra de BVGT dit afgewerkte rapport krijgt, wordt het bezorgd.

2. Verloning van tolken VGT

Uurloon van de subsidiërende overheden

“Helaas zullen de honoraria verhogingen niet volstaan om het tekort een halt toe te roepen”.
(Jaarrapport CAB 2022, punt 5.2)

In 2021, na jarenlang lobbywerk vanuit de BVGT, werd door de subsidiërende overheden een stapsgewijze loonsverhoging goedgekeurd. Vanaf januari 2022 werd het basisuurloon opgetrokken van 39,05 euro naar 40 euro (incl. indexatie: 41,58 euro). In januari 2023 werd dit verder opgetrokken naar 44 euro (incl. indexatie 50,23 euro). In januari 2024 volgt de laatste stapsgewijze verhoging naar 48 euro (indexatie nog niet bekend).⁶ Deze verhogingen gelden voor alle gesubsidieerde uren in de domeinen Welzijn, Werk en Onderwijs.

Bij het beroep komt er echter veel meer kijken dan enkel de effectief getolkte uren. Zo wordt de voorbereidingstijd voor opdrachten tot op de dag van vandaag niet vergoed, net zoals de reistijd. Het door de overheid bepaalde tarief geldt voor alle opdrachten en voor elke tolk. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen opdrachten die overdag, 's avonds, in het weekend en op feestdagen plaatsvinden. Ook voor intensievere of complexere opdrachten, bijvoorbeeld opdrachten waarbij men tussen twee vreemde talen tolkt (vb.: VGT-Eng), wordt geen apart tarief voorzien. Er wordt bovendien ook geen rekening gehouden met de ervaring of anciënniteit van de tolk.

⁶ Besluit van de Vlaamse Regering houdende de vaststelling van overkoepelende regels voor het centraal tolkenbureau voor de beleidsdomeinen Onderwijs en Welzijn, Volksgezondheid en Gezin - laatste wijziging B.VI.R. van 21/04/2023

Als je de huidige verloning van tolken VGT-X vergelijkt met die van tolken gesproken talen of gerechtstolken⁷ hinken we - ondanks de maatregelen van de vorige legislatuur - nog steeds pijnlijk achterop. Ook als we kijken naar andere Europese landen stellen we vast dat collega's daar vaak een betere verloning hebben⁸. Ook in eigen land zien we een verschil opduiken. Onze Franstalige collega's LSFb werken ofwel freelance, waardoor ze hun eigen tarieven kunnen bepalen, ofwel zijn ze aangesloten bij een tolkdienst, die ook eigen tarieven opstelt.⁹ Die tarieven liggen aanzienlijk hoger dan de 'vaste' tarieven van de Vlaamse overheid voor tolken VGT-X.

Kilometervergoeding / reistijdvergoeding

Sinds enkele jaren nemen alle subsidiërende overheden de reiskosten van de tolken VGT voor hun rekening. Deze kilometervergoeding lag t.e.m. december 2021 vast op € 0,25 per km. Vanaf januari 2022 steeg dit naar 0,37 euro/km. Dit bedrag wordt vanaf nu geïndexeerd volgens de kilometervergoedingen van de personeelsleden van de diensten van de Vlaamse overheid.¹⁰

Opdrachten waar tolken VGT-X voor worden gevraagd duren vaak minder dan één dag(deel). Tolken moeten zich daarvoor vaak verschillende malen per dag verplaatsen naar opdrachten, wat hoe langer hoe meer tijd vraagt door de vele files. Zo gebeurt het soms dat ze langer onderweg zijn naar een opdracht dan de tijdsduur van de opdracht zelf. Die reistijd - de tijd die een tolk nodig heeft voor een verplaatsing - wordt tot op heden niet vergoed. Tolkaanvragen op moeilijk bereikbare plaatsen worden bijgevolg minder snel opgelost, omdat het voor tolken financieel niet interessant is. In andere landen, bijvoorbeeld in Nederland, wordt er wel een tarief voorzien voor de reistijd.¹¹

Sinds de corona crisis kunnen tolken ook 'online vanop afstand' werken via allerlei platformen (Zoom, Teams ...). Ze worden bijvoorbeeld ingezet voor het tolken van online werkvergaderingen, lezingen, colleges in het hoger onderwijs, conferenties ... Die nieuwe werkvorm zorgt ervoor dat tolken flexibel van thuis uit kunnen werken zonder zich te hoeven verplaatsen naar een tolkopdracht. Anderzijds brengt dat ook nieuwe uitdagingen met zich mee, zoals eventuele technische problemen en het tolken in 2D.

⁷ Zie Omzendbrief 131/10 van 6 januari 2023: basistarief 58,63 euro, km-vergoeding 0,6471

⁸ Maya De Wit: Sign Language Interpreting In Europe, 2020 Edition

Vb Nederland: <https://www.tolkcontact.nl/2023/01/01/vergoedingen-en-tarieven-in-2023/>

⁹ vb Cosens: <https://cosens.be/#prestations>

¹⁰ Besluit van de Vlaamse Regering 21/04/2023

¹¹ Nederland:

<https://www.uwv.nl/particulieren/overige-onderwerpen/normbedragen-voorzieningen/voorzieningen-intermediaire-dienstverlening/index.aspx>

3. Werkbelasting

Het beroep van tolken VGT-X is zowel fysiek als mentaal zwaar, aangezien er bijna steeds simultaan wordt getolkt. Dat kan van of naar een gesproken taal zijn (vb: NI-VGT of Eng-VGT) of tussen gebarentalen (vb: VGT-LSFB). Het vergt erg veel concentratie en cognitieve belasting om de boodschap correct en volledig te tolken¹².

Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat 20 uur per week effectief tolken beschouwd wordt als een voltijdse betrekking. In heel wat landen gelden dan ook specifieke richtlijnen voor gebarentaaltolken om de werkbelasting te optimaliseren¹³. Doordat er in Vlaanderen geen tarief voorzien is voor onder andere voorbereidingstijd en reistijd zien heel wat tolken zich financieel genoodzaakt om meer uren te presteren dan wenselijk is. Bovendien wordt er voor langere opdrachten vaak geen teamtolk gevonden vanwege het beperkte tolkurenpakket van de dove persoon en/of door het tekort aan tolken. Dat alles kan enerzijds negatieve gevolgen hebben voor de kwaliteit van de vertolking. Anderzijds kan dit resulteren in fysieke en psychische klachten bij tolken VGT-X bijvoorbeeld chronische stress, oververmoeidheid, slechte work-life balance, burn-out,...

Indien we een louter fictieve berekening zouden maken o.b.v. 50 werkweken (2 weken jaarlijks verlof) met een standaard werkweek van 20 effectief getolkte uren tegen de huidige tarieven en voorwaarden resulteert dit in een jaarlijkse netto-omzet van 17.490 euro of een netto maandinkomen van 1.457,50 euro¹⁴. Dat staat in schril contrast met het gemiddelde Vlaamse netto maandloon (2.550 euro¹⁵) en ook met het algemeen vastgelegde minimumloon (1.954,99 euro¹⁶).

In het jaarrapport 2022 van het CAB¹⁷ werd de gemiddelde omzet van tolken VGT-X berekend op een bruto jaarinkomen van 21.996 euro ofwel een bruto maandloon van 1.833 euro. Dit cijfer ligt ver onder het gemiddelde bruto-maandloon voor Belgische werknemers (3.886 euro)¹⁸. De eisen, de verantwoordelijkheid en de belasting (zowel fysiek als psychisch) van het tolken staan vandaag de dag dus niet in verhouding tot het loon.

¹² Registry of Interpreters for the Deaf, Inc (RID). <https://rid.org/about/resources/>

¹³ Frankrijk: Association française des interprètes et traducteurs en langue des signes.

https://afils.fr/media/pages/nos-publications/guides-et-plaquettes/89d89b6ede-1688550328/guide_bonnes_pratiques_afils_final_web-v2.pdf

Australië: Interpreters' Association (ASLIA) <https://aslia.com.au/wp-content/uploads/ASLIA-OHS-Policy.pdf>

¹⁴ Berekening: jaarlijks netto belastbaar inkomen 31.800 euro (50.000 euro bruto - 10.000 euro beroepskosten - 8.200 euro sociale bijdragen). Belastingsschijf 45% (31.800 euro - 14.310 euro = 17.490 euro netto omzet per jaar)

Km-vergoeding zit niet vervat in deze berekening. Deze berekening houdt geen rekening met individuele financiële situaties.

¹⁵ Statistiek Vlaanderen: <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/inkomen-en-armoede/beroepsinkomen>

¹⁶ Fairwork Belgium: [https://www.fairworkbelgium.be/faq/op-welk-loon-heb-ik-recht#:~:text=Het%20algemeen%20minimumloon%20is%20\(sinds,hebben%20zelfs%20een%20hoger%20minimumloon.](https://www.fairworkbelgium.be/faq/op-welk-loon-heb-ik-recht#:~:text=Het%20algemeen%20minimumloon%20is%20(sinds,hebben%20zelfs%20een%20hoger%20minimumloon.)

¹⁷ CAB Jaarrapport 2022: 2.1. Tolken VGT (zie: 2.1.4)

¹⁸ Zie cijfers Statbel:

<https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/lonen-en-arbeidskosten/gemiddelde-bruto-maandlonen#:~:text=Het%20gemiddeld%20brutoloon%20bedraagt%203.886%20euro%20per%20maand&text=Dat%20blijkt%20uit%20de%20nieuwe,bij%20meer%20dan%20125.000%20werknemers.>

4. Kwaliteit

Verschillende Europese landen hebben door de jaren heen een kwaliteitssysteem opgezet voor de actieve poule gebarentaaltolken. Meestal gaat dit over een bepaald aantal uren per jaar dat tolken verwacht/verplicht worden om opleidingen of bijscholingen te volgen. Op die manier blijven ze op de hoogte van de nieuwste evoluties binnen het werkveld, kunnen ze levenslang leren en kwalitatieve vertolkingen blijven aanbieden.

Enkele good practices zijn te vinden in Nederland¹⁹ of het Verenigd Koninkrijk²⁰. Op dit moment bestaat er in Vlaanderen echter nog geen “beroepsregister” voor tolken VGT-X. In de toekomst willen we graag meer bijscholingsmogelijkheden voor tolken VGT-X alsook de optie voor tolken om zich via opleidingen te specialiseren in één bepaalde sector (vb: gezondheidszorg, ICT ...).

Sinds 2008 organiseert Tenuto vzw²¹ ongeveer een 4-tal keer per jaar specifieke bijscholingen voor gebarentaaltolken. Dat gebeurt echter volledig op vrijwillige basis en zonder gegarandeerde werkingssubsidies vanuit de overheid. Als we verder willen inzetten op een kwalitatieve professionalisering van tolken VGT-X moeten we nagaan hoe ondersteuning van de werking van Tenuto kan bijdragen tot een goed kwaliteitssysteem.

In september 2020 werd het BKD (Beroepskwalificatiedossier)²² Tolk Vlaamse Gebarentaal officieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering²³. De onafhankelijke jury schaalde het dossier in op niveau 7: academische master, voordien was dat vastgelegd op niveau 5. Het indirecte gevolg van die herinschaling betekende ook de afbouw van de beide HBO-5-opleidingen voor tolk VGT (AP Hogeschool Mechelen en Artevelde Hogeschool Gent). Dat betekent dat sinds het academiejaar 2021-2022 studenten enkel nog de universitaire masteropleiding kunnen starten aan de KU Leuven (Antwerpen)²⁴. Die beslissing was alvast een eerste stap naar een kwalitatieve basisopleiding voor tolken VGT-X. Toch stellen wij ons de vraag of één enkele opleiding in Vlaanderen voldoende is om aan de stijgende vraag naar tolken te voldoen. Opties om een tweede universitaire opleiding in te richten moeten verder worden bekeken.

¹⁹ RTGS Nederland: <https://www.stichtingrtgs.nl/>

²⁰ ASLI UK: <https://asli.org.uk/cpd/>

²¹ Website Tenuto: https://www.facebook.com/tenutovzw/?locale=nl_BE

²² BKD Tolk Vlaamse Gebarentaal:

https://app.akov.be/pls/pakov/f?p=VLAAMSE_KWALIFICATIESTRUCTUUR:BEROEPSKWALIFICATIE::::1020:P1020_BK_DOSSIER_ID:2102

²³ Beslissing Vlaamse Regering:

<https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/5F5F6F0A0379AD00080005A1>

²⁴ Opleiding KU Leuven:

https://www.arts.kuleuven.be/studeren/toekomstige_students/permanente_vorming/antwerpen/vlaamse-gebarentaal/onderwijs

In januari 2022 startte de eerste officiële opleiding voor dove tolken VGT-X aan KU Leuven (Antwerpen). De opleiding gaf aan 20 studenten eenmalig de kans om een getuigschrift tolk Vlaamse Gebarentaal voor dove tolken²⁵ te behalen. De opleiding duurde anderhalf jaar en liep ten einde in juni 2023. Sindsdien hebben we in Vlaanderen dus een poule gecertificeerde dove tolken die in alle mogelijke domeinen kunnen worden ingezet, zowel individueel als samen met een horende collega. Er moet echter bekeken worden of er in de toekomst een permanente opleiding kan worden opgericht voor dove tolken VGT-X.

Samenvatting

Er is een tekort aan tolken VGT-X door de stijgende vraag vanuit de dove tolkgebruikers en de steeds kleiner wordende poule tolken. Er is vandaag een slecht statuut met onvoldoende verloning. Daarbovenop is de werkdruk te hoog, wat een negatieve impact heeft op de kwaliteit van de vertolking en het welzijn van de tolken. Met zo'n ongunstig toekomstperspectief hoeft het dan ook niet te verwonderen dat er steeds minder studenten beginnen aan een opleiding tolk VGT-X. Dat zorgt ervoor dat we op korte termijn weinig tot geen beterschap zien. Als we beterschap willen zien op lange termijn, moet er nu actie ondernomen worden.

Actiepunten en aanbevelingen

Vanuit het werkveld stelt de BVGT volgende actiepunten en aanbevelingen voor.

- Verdere stapsgewijze verhoging van het basisloon van tolken VGT-X
- Aangepast tarief voor tolkopdrachten 's nachts, tijdens het weekend en op feestdagen.
- Verloning naar anciënniteit en specialiteit van individuele tolken VGT-X
- Vergoeding van de voorbereidingstijd van tolkopdrachten
- Reistijdvergoeding
- Oprichten van een kwaliteitssysteem/beroepsregister voor tolken VGT-X
- Meer bijscholingsmogelijkheden voor tolken VGT-X
- Oprichten van een tweede tolkopleiding voor horende/dove tolken VGT-X

²⁵ Getuigschrift tolk Vlaamse Gebarentaal voor dove tolken:

https://onderwijsaanbod.kuleuven.be/2022/opleidingen/n/CQ_56526395.htm#activetab=diploma_omschrijving

Als beroepsvereniging voor dove en horende tolken VGT-X willen we blijven streven naar een verdere professionalisering van het werkveld. De afgelopen legislatuur hebben we door constructieve dialoog en discussie in enkele van de meest prangende pijnpunten vooruitgang kunnen boeken. De weg is echter nog lang. Enkel door een verdere verbetering van het statuut kunnen wij een correcte en kwalitatieve dienstverlening blijven aanbieden en kunnen dove mensen in Vlaanderen volwaardig participeren in de samenleving.

Wij hopen u alvast persoonlijk te mogen ontmoeten om onze visie en aanbevelingen uit dit memorandum te kunnen toelichten.

Met vriendelijke groeten

Het BVGT-bestuur

Organisatie: Beroepsvereniging Vlaamse Gebarentaal Tolken VZW (BVGt VZW)

Ondernemingsnummer: 473893005 - RPR

Contact: Team Lobby - lobby@bvgt.be